Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дени ● ЕРА, 22 ЯНВАРЬ, 1981 ШУ. ● № 10 (6300). ● Мах 2 кепиг.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

ЛАКХЪЕ ПРОИЗВОДСТВА ЭФФЕКТИВНОСТИ БАЛХА ДИКАЛИ

1981 шера ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода коллективо тIаийца социалистически декхараш

КПСС XXVI съезда, цуя тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий исторически решенеш кхочуш е аш, завода коллективо ханал хьалха, Сийлахь-Йоккхача Октябрьски социалистически революци 63 шу дузаш кхоачашйир керттерча хьоахамий итталагIча пятилетка план. Пятилетка планал совгIа арахийцер 3 миллиони 198 эзари сома мехьа валови продукци, мехьала йоккхар 1 миллиони 807 эзари сома мехьа продукци.

КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума решенеш, цига КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нохкъоста Л. И. Брежнева йийца положенеш ларде а луацеш, парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта тIа оттадеь XI пятилетка мохк социально-экономически дегIаккуаэлара доле декхареш кхоачешдара ший хьинар кхо ца деш къахьегаш йолча завода коллективо 1981 шера тIаийцад доккхий социалистически декхареш.

Продукци мехьала йоккхара шера план ханал хьалха, 28 декабре, кхоачашье. Оттадеьча договорашка хьежжа поставкаш эра задании декхараши кхоачашде.

Оттаьча планал совгIа 200 эзар сома мехьа продукци мехьала йоккхара шера йолла встречни план тIаэца. 1981 шера совгIа хинначул къахьегама оасарле 5 процент лакхъе.

ЦхьайтталагIче пятилетка хьалхарча шера планал совгIа 50 эзар сома мехьа культурно-бытовой гIулакхаштен кох-кертен эша товараш арахеца.

Ханал хьалхе, хIара квартала хьалхарча ветта юрта боахама, иштта РСФСР Нечерноземни зона предприятешта лаьркIа арахецаш йола электроинструменташ, гIишлон-отделочни машинаш, запасной оатхалаш дIаехийта.

Iилман институтаца цхьана кулг-кара лаьвергйола ИЭ-1032 яха электросверлильни машин кара а ерзаь арахеца йолае.

Керда техника, дикагIйола технологи, рационализаторски предложенеш производстве юкъехкувларах, производствон къахьегами эргӓбоелаш тоаберах, кхом бера режим чIоагIьярах шера 150 эзар сома пайда ба.

Металл лоаттадара йола цхьа механизированни склад болх бе йолеяийта.

Механизаци яь сверочни балхаш 74 процентага дIакхоачаде.

Лоархlамеча изделешка дIабода къахьегам 2 процентал чуьнехьа бохаш кIезигбе.

Берригама къахьегарех 65 процентал кIезигагIа боаца боллалой-сдельщикаш бригадин формагIа къахьегам вIаштIехьбаьнихан къахьегамех елали кийдеши хилийта.

Печчаьлакхен дикала Знак хьожаейтара аттестаци яь йола изделеш кхьиннега дIа а кхоачийташ, ерригга арахецача продукцех лакхерча категорех арахецашъяр дукхагIа хилийта.

Арахеца машинаш балха тIа тоьхамагIа хилийтара бола технически боарам лакхбе. Пхи процент дукхагIа хилийта арахеца электроинструменташ.

ДIахо а эргалха продукце дикала управлени ера йола комплексни система.

Цхьан сома мехьа йолча товарни продукцега дIадодар соахнарчул 1,6 процент лох а деш, беш бола пайде 10 процент дукхагIа хилийта.

1981 шера кходе: Iаьржа метала — 8 тонни, бос бола метали — 2 тонни, электроэнерги — 120 эзар киловатт-сахьт, йIовхала энерги — 1300 гигокалори, 200 тонни условни довгор.

1980 шера завода оборудоване балха сменносте коэффициент 1,6 хиннача 1981 шера из 1,7-нага дIакхоачае.

Фондашна юкальалур 1980 шера хиннечул 4 процент дукхагIа хилийта.

Эксплуатаце дIале 3,3 эзар квадратни метр чуйIа моттиг йола нах чубехе цIенош.

1981 шера 115-нах кIезигагIа воацаш керда болийла заводской производственно-технически дешара юкъевоза 137 боллокунга шоай квалификаци лакхъяйта.

Экономически дешара юкъевоза 1100 саг, нагирхой болалой школешка дешийта 170 сагага, техникумашка, институташка — 28 сагага.

Укх шера хьалхарча цин бетта план ханал хьалха, КПСС XXVI съезд хьаеллача денга кхоачашье, кхоьча ресурсай чотагIа съездо болх беча деношка къахьегийта, В. И. Ленин ваь 111 шу дузача денна сийленца накъедакара, цхьайтталагIча пятилетка хьалхерча шера план ханал хьалха кхоачашъяра йола социалистически яь тIетIа шерегIа йоаржае.

ДIахо а социалистически яь лелае г. Грозныерча «Электроприбор», г. Орджоникидзерча ОЗАТЭ, г. Сухумерча «Сухумприбор» яхача заводий коллективашца.

Социалистически декхараш дийца а дийца тIаийцад завода актива собране.

Грозненски ремонтно-механически завода болхлошка дика дIадоладаьд цхьайтталагIча пятилетка хьалхара шу.

Къаьстта дика къахьегарца белгалаьнна я Абубакаров Мовлад Семаевич верте латтача цхьоалагIча механо-сборочни участка коллектив. Укхаза хьинаре къахьегаш ва фрезеровщик, коммунистически къахьегама ударник Бронников Николай Григорьевич. Укх витталагIча шера чотагIа къахьегаш ва из. ХIара сменагIа нормаш 180 процент кхоачашъеш дIадоладаьд ер шу.

Ткъаь шиъ шу дизад балха моттиг ца хувцаш цу цхьан цеке къахьегама ветерана Багашев Увайс Ахмадовича болх бу. Цу шерашка завода болхлошта юкъе яьржача социалистически яхье даим хьалха латташ хьавоагIа из. ШийтталагIча пятилетка календарагIа къахьегаш ва из хIанз. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шийн норма 200—210 процент кхоачаш ца ен. Шийн опыта дикагIйола балха методаши дIайовзийташ иттеш говзанчаш хьалкхебаьб цо. Цудухьа предприяте дикагIвола хьехамча аьнна цIи тиллай цунах.

Ше хьа мел еш йола продукци тIехдика мара хилийтац цо. Цудухьа эггара бехктокхамера заказ Уайсага лу. Шиъ тамагIа а долаш продукци цо арахеца итт шу совгIа ха я.

«Предприяте сийлен ветеран» яха сий дола цIи енай цунна, завода сийлен книжка тIа дIаязъйна цун цIи. Уайса нахьха тIа лепаш я «Знак Почета» яха орден, Ленински юбилейни медаль, «ИйслагIчен иттлагIчен пятилеткай» ударник яха шиъ сийлен Знак, «Социалистически яхье котвьнарг» яха иттех сийлен Знак.

Механо-сборочни участке меттел, ерригаца заводе а дика йовзаш чIоагIа лоархIаш я Годзевич Владимир Владимировичa кулгаладу комплексни бригада. Шийна хьалхашка латтача декхарех массаза а тIехдика дIаархIаю из. Предприяте эггара хьалхарчарца елар цунна «Коммунистически къахьерама бригада» яха сийлен цIи. Соахна цхьоалагIча майга кхачалехьа рапорт делар бригадо ахе шера плин кхоачашьярах. Бригадо лерI укх шера план КПСС XXVI съезд хьаеллача денга кхачалехьа кхоачашъе. Къаьстта дика болх беш хьларица белгалбаьнна ба газоэлектросварщик Мурадалов Увайс, слесарь-сборщик Слухов Анатолий, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: продукци нийтьеш ва фрезеровщик Н. Бронников, шоллагIчу тIа: токара У. Багашева задани луш ва мастер В. Горюшин, кхоалагIчу тIа (аьрдехьара аьттехьа) газоэлектросварщик А. Слухов, комплексни бригада бригадир В. Годзевич.

Н. ПЛИЕВА суртащ.

Шаьла районера лоаца хоамаш

ХУРГИОЛЧА КОМСИЙ ДУХЬА

— 1985 шу хьатIакхоачаш 750 гектар лаьтте дIалоацарга комсаш тха боахаме, — йоах «Зори Кавказа» яхача совхоза керттерча агронома Усманов Сайхана.

ХIаьта комсаш дIайогIа соахка йолаьй цу боахаме. ХIанз цу культуро 307 гектар дIалоац.

Комсаш дIайогIара лаьтта оахаш геттара дика къахьийгар механизатораша Т. Кадыровеи М. Висхановеи. Дийнахьа юкъера лаьрхIача 2,5 — 3 гектар лаьтта оахар царех хIаране, норма 1,2 гектар йолаш.

Комсаш дIайогIаш овсаре къахьийгар механизатораша: В. Мусталаева, Л.-А. Юсупова, А. Ахмадова, Т.-А. Гебаева, Х. Исраилова, болхлошка А. Хаджиевас, П. Юсуповас, Б. Хаджимурадовас, кхычар.

Укх шера йиъ бIаь гектара тIа дIайийна хургъа комсеш.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

Толамца чаккхъьянкар итталагIа пятилетка «Южный» совхоза Магомадов Хьамзата кулгалдеча сомий бешамаш лелеча бригадо. Пхе шера план 3050 тонн йолаш 4387 тонн сом дIабелар цуя коллективо Даьхенна. Планал совгIа дIабеннар, укх цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шин шера планагIа дIабела безачул 37 тонн дукхагIа ба.

Из толам баккха эггара хьалха торо еннар да коллективе барт хилар, хьедечох хIаране ший бехктокхам дика кхетабеш хилар. ХIаьта бригаде хьалхалаттачарех ба йоккха балха опыт йола къахьегамхой: Магомадова Ахьхолаш, Джабраилова Зайнаи, Умарова Совдат, Осмаева Маруси, Тулаева Деши. Хьокхамашка диллача царел дукха тIехьа ца бусаш болх бу къона болхлоша Ибрагимова Саидтас, Магометхаджиева Маликас, кхычар.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iе дага бац бригада болхлой. Пачхаьлкхенна сом дIабалара цхьайтталагIча пятилетка план 1982 шере 7 ноябре кхоачашье дага ба уж. ХIаьта лаьрхIар кхоачашдар духьа хIанзе а лард йоллаш ба, хьувкъам алсамбаккха йиш хулийтача торонех бизза пайда а эцаш. Масала, сомий бешамашка удобренеш товсаш, техника тоаеш ба уж.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ БОЛЧА

Дика къахьийтар дIаяххача пятилетке «Предгорный» совхоза хьайбаш леладечар. Ханал хьалха кхоачашйир цар пачхаьлкхенна шура дIайалара дIадахача иле шера план.

ЦхьайтталагIа пятилетка ханал хьалха кхоачашъе лаьрхIа, хIаьта КПСС XXVI съезд хьаелларгIолча денна дикача хьокхамашца накъабахар духьа шерра социалистически яхь йоржаяь къахьегаш ба хIанз. Соахка укх ханна хинначул дукхагIа я хIанз дийнахьа хIара кхоабача IаттагIара йоаккха шура.

Геттара дика дIадоладаьд шу доаркаша: Вахаева Руминас, Тахтарова Зурас, Джаева Тамарас. Дийнахьа юкъера лаьрхIача 9 — 10 килограмм шура йоаккх цар хIара кхоабача IаттагIара.

Иштта овсаре къахьег Iаьсий леладеш йолча Эдилова Лаласа. Цо хIара 450 йолаш дийнахьа буси 550 — 600 грамм дулх тIаккхетийт цо шо Iунал деча хIара Iаьсилга.

М. ЭПЕНДИЕВ.

БРИГАДА ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЮ

Грозненски электроремонтни завод дукхахача шерашка ший хавнахьа планаш кхоачашъеш хьайоагIа. Коллектива болх вIаштIехьбоаккхача дикка декъа лоацаш а хьалхле лелаеш йола Куприяшкин Николая кулгалду электрооборудованена ремонт еш йола бригада. Бригада шиъ сагах латташ мара ене а 100 киловатт ийа бола двигателаш тоаде а, шоаех тийша бола завода болх лерттIа дIабахьа а вIаштIехьдоал цар.

Шийн декхарашк планаши даим тIехехоачашъю цу бригадо. ХIанз уж къахьегаш ба парте XXVI съезда дикача толамашца накъабахар духьа.

М. ГАДАЕВ.

ДАГЕСТАНА ЛАЬТТА ЦIЕЙ

Махачкала, 20 январь. (ТАСС). Советски Дагестана къаьнарча лаьтта — доккха цIей. Автономни республико белгалдоакх ший 60 шу дизар. Цу доккха мIаIан долчa денна хеталь яр тахан хиниа КПСС обкомен Дагестански АССР Лакхехьарча Советен торжественни заседани.

Цига хиннарашa уIоараш детташ дIайийцар КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дайта моарщал. Из Iодийшар парте Дагестански обкома хьалхарча секретара М.-С. И. Умаханова.

Кхоъзткъе шу дизар — дукха къамаш дахача края халкъашта бIарчча зама. Прикаспийски чутеIаьча йоккъал латтача моттигашка цу шерашка йхкай хий дехка низа системаш. Цар беркат далийтар хьалха даьсса лаккача лаьтташка.

Лоамах хиш тIа хьалъйй гидроэлектростанцеш. Энергетика дегIаярца дувзаденна да хала боахама керда отраслеш хьахилар.

Башха - дика толамаш даьха ший юбилейта кхаьчай автономни республика. Промышленни предприятеша ханал хьалха кхоачашъяьй итталагIча пятилетка план, юртбоахама продукци 20 процент дукхагIа хинай. Шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьега коллективаш доккхий хIамаш кагагIдувлаш накъайолх КПСС XXVI съезда.

Заседане дакъа лаьцараша тIайийцар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумга, СССР Министрий Советага, нохкъост Л. И. Брежневга дахьийта письмо.

IИЛМА-МЕТОДИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Самардейнахьа КПСС обкома политически дешара ЦIагIа хилар «Iилма коммунизма проблемашта йолча теоретически семинарашка занятеш ера методика эргайоахаш тоаяра» хетаяь пропагандистий Iилма - методически республикански конференци. «Политически дешара теоретически семинарашка Iилма коммунизма проблемаш Iомаяр» яхача темагIа доклад йир Нохч - ГIалгIай пачхаьлкхен университета доцента, исторически Iилмай кандидата В. П. Ваулина, «Iилма коммунизма проблемаш Iомавеча теоретически семинарий болх тоабечара партийни организацей лоархIам» яхаш яр КПСС Грозненски горкома пропаганда агитацей отдела заведующе А. В. Белякова яь содоклад.

ЛадувгIараша первоисточникаш кIоаргга Iомве гIо дара пропагандиста опытах дийцар «Промавтоматика» Iилма - производственни объединене опытни завода керттерча инженера заместителa, теоретически семинара кулгалхочо Г. А. Барабаловас, СССР-е къамий доши къовстадара ленински принципаш Iомаяра методикаx дийцар Грозненски мехкдаьтта института доцента, исторически Iилмай кандидата Л. Б. Дидиговас, Iилма коммунизма теори кареерзаеш ладувгIарий вахарера хьинаре никъ хьахилийтарах дийцар Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цеха начальника, теоретически семинара кулгалхочо А. А. Колесникова.

Iилма коммунизма проблемаш Iомаяра методика эргайоахаш тоаяра дешаш дувцаш иштта къамаьлаш дир ЧИГУ доцента, философски Iилмай кандидата Л. М. Терентьевас, ЧИГУ Iилма коммунизма кафедра заведующе, исторически Iилмай кандидата Р. И. Лоова, ЧИГУ доцента, философски Iилмай кандидата Г. И. Успаева.

Конференце балха юкъе дакъа лаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. О. Бузуртанова.

УКХ ШЕРА 20 ЯНВАРЕ ШУРИЙ ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХIара IаттагIара дийнахьа яьккхар (кгр)	
	1980 шера 20 январе	1981 шера 20 январе
Ачхой-Мартановски	3.8	3.5
Грозненски	4.4	4.3
Гудермесски	4.2	4.5
Малгобекски	2.2	2.0
Надтеречни	2.2	2.4
Назрановски	4.1	4.0
Наурски	4.8	4.5
Сунженски	4.0	4.3
Урус-Мартановски	4.3	3.9
Шалински	3.5	3.7
Шелковской	5.5	5.9
Республике гIоала	4.1	4.2

МИШТА КХОАЧАШДАЬД ДЕКХАРАШ

ПАЙДА ЭЦАЦ ТОРОНЕХ

ИттлагIча пятилетка шерашка дикка алсамдаьнад вай республике ялат. Юкъера лаьрхIача хIара шера 502 эзар тонн ялат чуденад. Из 16 процент дукхагIа да ийслагIча пятилетка шерашка даьккха хинначул.

Юртбоахама продукци кийчъяра планаш кхоачашъеча дикка декъа лаьцад Грозненски, Ачхой-Мартановски, Назрановски, Шелковской, Наурски, Гудермесски районашкарча боахамаша.

ХIаьта а, цу дикача цифраша къайладихьад хIара шера пачхаьлкхенна ялат дIадалара планаш кхоачаш ца еш дола цхьайолча районашкара дукха боахамаш.

Республике эггара дукхагIа ялат, шекара свеклаш, кхыйола продукци кхеерех наI Шалински район я. ДIадахача шера цу района боахамаша пачхаьлкхенга дехкад 12307 тонн ялат, планагIа дохка дезар 13950 тонн долаш. План кхоачаш ца ярал совгIа, из хьокхам 1979 шерaца нийсбича кхы а кIезигагIа хул — 66 процент. ХIаьта генараш дIадалара план а кхоачашъяьац 60 процент мара. ПланагIа йоагIарел 6 эзар тонн кIезигагIа дIаеннай шекара свеклаш а.

Цун бахьанаш къоастадеш хилча геттара атта да берригa бехк хаоттама хьалашта дIатIабилла. Бакъдар да дикка хьувкъам кхебайтара цо духьале яь хилар. Вешта, берригаам дий — хьогI цунца дувзаденна?

Практико хьахьокх, чIоагIа йокъал латтача шерашка а агротехнико дIадехараш лерттIа кхоачаш а деш, дог лазаш культураштa гIулакх даьча боахамашка хьувкъам лакха болаш уж хьалхеeш хилар. Цу гIулакха масал доаладе гаьна ваха везац.

«Шалинский» совхозо дIадахача шера хIара гектара тIара 34,7 центнер кIа, 35,1 центнер хьажкIаш, 397 центнер свеклаш, 267 центнер баьцадаараш даьхад. ХIанз хьокхаргда вай цу совхоза ловллаха дадача лаьтташ а хьалаш а цхьатарра долча боахамаша даьча балхашка. «Зори Кавказа» яхача совхозо гектара тIара 19 центнер кIа, 5,1 центнер генараш, 186 центнер свеклаш мара яьхаяц. Геттара кIезига я совхозаша чуена хьажкIаш а. XX партсъезда цIерагIча совхозе 7,5 центнер яьккхай. Кхы хайра дукхагIа яц «Серженъ - Юртовский», «Октябрьский», «Исира», кхыча совхозашка яьхараш а.

ХIана хиннад из? Юртбоахама балхий оперативни сводкаша хьахьокхачоагIа 1979 шера 1 декабрь хьатIаотташ Шалински района боахамаша гурахьа ялат дIадера план 92 процент мара кхоачашъяьяцар. ДIа на дуьш дисадар 1350 гектар кIа. ХIаьта из дIадера эггара дикагIдола деноа — октябрь бетта шоллагIеи кхоалагIеи декадаш. Укхаза ялат дIадувра декабрь бетта а. Специалисташта хоаш да иштта тIехьа из дIадийча хьувкъам дика хиларга догдаха ца дезилга. Из дерригa а нийслу шоай хаинахьа кхашкара балхаш чакх ца дахарах, хургболча хьувкъама йоагIа йоакхо еш кулгалхойи специалисташи ца хиларах. Керттерча специалисташкара тIахьожам ца хиларах агротехника бокъонаша дIа ма деххара чакхдахац лаьтташ ахара, ялат дIадера, тIаьнха царна гIулакх дара балхаш цхьаболча механизатораша.

Геттара эсала гIулакх ду бIаьсти дIайийнача культураштa. XX партсъезда цIерагIча совхозе июнь бетта 97 гектар шекара свеклаш гуча яьлар вIалла а нийлхьянза. 100 гектар свеклаш йоаш латтар «Курчалоевский», совхозе. Цу хана мара пиъара чакхдоалаш латтацар оасар «Серженъ - Юртовский» совхозе, хIаьта «Джалка» совхозе нах лохаш лелар «дайбоаца» гектараш дIаяла. Цу хана «Шалинский» совхозе шоаза оасар даь а баьние кхоалагIа из болх чакхбаккха кийчлуш бар.

Цхьаькха гIулакх а да укхазе белгалдаькка везаш. «Серженъ - Юртовский» совхоза свеклай кхай тIа болх бещ боахнар БIачи - Юртара кхалнах. «Автуринский» совхозе къахьеташ боахнар Курчалойра нах, хIаьта «Зори Кавказа» яхача совхозо нах кхувлар Гудермесски районера. Царел а гаьнагIара Ведениски районера болхлой кхувлаш балхаш чакхдоахар «Джалка» совхозе. Цецвоалаш хIана дар уж нах кхувлача юрташкарча «Курчалоевский», Куйбышева цIерагIчен совхозий шоай свеклаш цу деношка йови латташ йо лашехьа а нах кхыча юрташкарча совхозашка балха ахар. Цу гIулакха жоп делар XX партсъезда цIерагIча совхоза директора С. Дохтукаева. Цар юртара болхлой балха ара ца балар бахьан хиннад 1979 шера цар баьча балхах доагIаш хинна шекар дIадена па хилар. Цул совгIа, шоашта доагIаш доле алапи хьаэца а уж аха безаш хиннаб кIираши бетташи ха а йоеш.

Белгалдаькка доагIа «Автуринский» «Серженъ - Юртовский», «Джалка» совхозашка къахьега йиш йолаш эзараш нах хилар. ХIаьта фу деш ба уж? ХIара боахаме механизаторашa ца тоьарах техникаx лерттIа пайда эцаш, хIаьта шин сменагIа болх беш йола тракторашa вIалла я а яц. «Шалинский» совхоза юкъера дIаяьлча. Цун керттера бахьан да наха юкъе шерра яхь а йоаржаь къахьегардола моральни, материальни хьалаш совхозий кулгалхоша вIаштIехьдаькка ца хилар.

Уж кхоачамбоацараш геттара сиха дIадаха деза.

С. АКАЕВ,
республика юртбоахама министерства керттера агроном-мелиоратор.

ЦХЬАН МУГIАРЕ-ДЕ ЛЕРХIАЧУНГА

Къулбаседа Кавказа вежарашка йолча автономни республикай 1980 шерарча социалистически яхьа итогаш ю

Чакхъяьннай иттлагIа пятилетка. Къулбаседа Кавказа вежарашка йолча автономни республикай къахьегамхоша, дерригача советски халкъо санна, парте XXV съезда а цул тIехьагIа хиллача КПСС ЦК Пленумий а исторически решенеш кхочашъеча керла къахьегаман толамаш даьхарца белгалъяьккхиз.

Экономически социальни дегIадоагIача ихы цхьаьнха гIа баьккхаб. 1980 шера еррига керттера заданеш кхоачаш а тIехкхоачаш а яьй. Вежарашка йолча республикай къахьегамхой шерра социалистически яхь а йоаржаяь КПСС XXVI съезда дахха ма доаггIара пакъабрха кийчлуш ба.

Промышленность

Яхье яьнача республикай промышленни предприятей коллективаша Даьхенна рапорт деннад продукци маьхала аккхара иттлагIча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъярах.

ИттлагIча пятилетка планал совгIа бIаьш миллионаш мах болл продукци еннай республикай индустре болхлоша.

Кхоачаш а тIехкхоачаш а яьй 1980 шера плана керттера заданеш. Алхха Нохч-ГIалгIайчен индустре болхлоша пятилетка чакхйоалача шера планал совгIа 20 млн. сома маьха продукци арахийцай.

Яхье яьнача республикай заводашкен фабрикашкен дIадахача шераца нийсдича дукхагIа арахийцай продукци, лаккхъеннай пун дикал, къахьегама овсарле лаккхъяра план кхоачашъяьй, обществени производства эффективность айеннай.

Индустре болхлоша тIатеIIа къахьегарах 1980 шера планал совгIа даьккхад лукха мехкдаьтта, газ, электроэнерги, хьальй машинаш, оборудовани, мебель, швейни, трикотажни хIамаш, халкъа эша кхыдола товараш.

1980 шера вай республика мехкдаьттахоша планал совгIа Даьхенна деннал 48 эзар тонна мехкдаьттех 38 млн. куб. метр гази. Планал совгIа электроэнерги, металл, машинаш, оборудовани, прибораш, халкъа эша товараш арахецарца Даьхе гIадйнгай Дагестански, Черсий-Балкхарой Къулбаседа-ХIирий АССР индустре болхлой [illegible].

Промышленни предприятешка дикка дукха мероприятеш чакхъяьхай обществени производства эффективность айеш. ТIаккхийттача продукцех 70 процентал совгIа къахьегама овсарле лаккхъяра чотагIа арахийцай Нохч-ГIалгIай, Черсий-Балкхарой, Къулбаседа-ХIирий АССР предприятешка.

Дикка кха яьнией тIехьаюса предприятеш кIезигьеча а, хIара шу массаза доал кIезиглу продукци маьхила аккхарей къахьегама овсарле айярей планаш кхоачаш ца еш йола производствени коллективаш.

1980 шера продукци маьхала аккхара план кхоачаш ца еш цхьаьцца предприятеш мара яц вай республике, Къулбаседа-ХIирий, Черсий-Балкхарой АССР. Дагестански АССР еррига предприятеш лоархIаьнй планах.

Даьха толамаш хилуш дале а производствени коллективашка йолча торонех биззa пайда эцац. Цхьайолча предприятешка кхоачамболаш пайда эцац машинехи оборудованехи, болх ритмично ца беш моттигаш хулийт, доагор, бийдал, материалаш кхоелга боагIача боарам тIа дац, производстве хьалхалиттарий опыт хIаьз а юкъе мела кхуьл — из дерригa а балха чIоагIа Iатткъ.

Иолаш йолча торонех биззагIа пайда эцар, дожхагIча хьокхамашка кхачар, [illegible] шера хьалхарча денош дена тIатеIIа къахьегар — хIара производствени коллектива сийлен деккхар.

Ерригача вежарашка йолча республикай къахьегамхоша лаьрхIад КПСС XXVI съезд хьаслар керда толамаш доахаш, кхы тIа а продукци арахецарца, планови заданеш тIанийца социалистически декхараш кхоачашдарца белгалдаккха.

ПРОМЫШЛЕННОСТЕ 1980 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(проценташ).

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Продукци маьхала аккхара план кхоачашъяр	101,4	101,3	101,9	102,2
ДIадахача шера цу ханаца нийсдича продукци тIаккхетар	101,0	103,8	104,8	104,3
Къахьегама овсарлен план [illegible]ъяр	100,4	100,6	100,5	102,0
ДIадахача шера цу ханаца нийсдича къахьегама овсарле айялар	100,7	102,8	103,5	101,7
Промышленни предприятеш	129	137	117	182
Царех продукци маьхала аккхара план кхоачаш ца яьраш	1	1	1	—

Юрта боахам

Автономни республикай юрта боахаме къахьегараша 1980 шера чакхъяьхай юртбоахама производство дIахо дегIайоалаяра мероприятеш. Кхашка хьалкхебир ялатий, бьцадаарий, сомий дикка хьувкьам. Цо Нохч-ГIалгIай, Къулбаседа-ХIирий, Черсий-Балкхарой, Дагестански АССР лаьтташ леладерашта торо елар ялат, шекара свекла, бьцадаараш, сомаш боккара 1980 шера а бIаргчача пятилетка а заданеш кхоачашъярах Даьхенга рапорт дала.

Вай республика лаьтта леладераша 1980 шера Iалашдир комсаши гемараши дIаиккхача ерригача юртбоахама культурай планаш кхоачашъелга.

Дикка аьттув баьннаб хьайбай боахам дегIабоалабеча а. Нохч-ГIалгIай, Къулбаседа-ХIирий АССР хьайбаш леладераша Iалашдаьд хьайбай продуктай дерригa тайпаш дохкара пачхалкхе план кхоачашъелга, хIаьта Дагестански республика хьайбаш леладераша кхоачаш ца еш йисай пачхалкхенга хьайбаши оалхазараши дохкара план.

1979 шераца нийсдича шура йохнар дегIаденад еррига автономни республикашка.

Хьайбай боахам дегIабоалабеча хIанз а кIезига дац кхоачамбоацараш. Фермай болхлошта мегадац 1979 шера эттача йоакъалах даьлла зе дизза юхаметтаоттаде. Из бакъал долий дIадахача 1979 шерала нийсдича Нохч-ГIалгIай, Къулбаседа-ХIирий, Дагестански АССР боахамашка кIезигденнад дулх, шура дахкар. ХIаьта дулх — Черсий-Балкхарой АССР. Локъеннай хьайбай продуктивность а. Кхоабача цхьан Iаттагара йоакха шура хIанз а кIезига я дукхача боахамашка, доахан дукха дов, Iаьхара дус. Пачхахьалкхенга дIачутел кондицеш йоаца йола хьайбаш, из бакъал долаш дукха ресурсаш кIезиглу, хьайбаш дебара Iаткъ из.

Хьайбашка Iа дакхийтар колхозашкен совхозашкен хIанз во лелац, юкъарча хьайбашта лаьрхIа дукхагIа кийчдаьд концентрированни а кхы тайпа доакъараш.

Вежарашка йолча республикай фермашка болх бераш КПСС XXVI съезда сийна ударни вахте а этта 1981 шера плани социалистически декхараш кхоачаш а тIехкхоачаш а деш хьайбай боахам айбе кийча ба.

1980 ШЕРА КОЛХОЗАШКЕН СОВХОЗАШКЕН ХЬАЙБАЙ ПРОДУКЦИ ЯККХАР

(проценташ).

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
ДIадахача шера цу ханаца нийсдича дулх даккхар	97	100,8	98	99,0
ДIадахача шера цу ханаца нийсдича валоен шура яккхар	95	97,8	100	99,3
Кхоабача цхьан Iаттагара ийкха шура — кг	1943	2822	2074	1817
ДIадахача шерала нийсдича колхозашкен совхозашкен фуаи гулдер	112	98,2	96	101

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ КИЙЧЪЯРА 1980 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(проценташ).

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Боахамий дерригача тайпанаша хьайбай продукташ кийчъяра планаш кхоачашъяр				
дулх	102	100	93	94
шура	100	100,1	99,7	100,1
фуаи	103	100,2	95	101
тха	104	111	98	101
ДIадахача шера цу ханаца нийсдича боахамий дерригача тайпанашка хьайбай продукташ кийчъяр				
дулх	99	105	94	98
шура	102	102	104	103
фуаи	109	98	99,3	102
тха	105	100,7	96	96

Капитальни гIишлошъяр

ИттлагIа пятилетка чакхйоалача шера автономни республикай гIишлошъеча подрядни организацей коллективаша хьальяьяьхай дукха производствени объекташ. Къаьстта низ тIаахийтар наха чубаха цIенош культурно-бытовой объекташ хьалъяра.

Лохехьерча давнешa хьагойт 1979 шераца нийсдича наха чубаха цIенош дукхагIа хьалдаьлга.

Нохч-ГIалгIайчен Къулбаседа-ХIирийчен гIишлошъераша Iалашдаьд наха чубаха цIенош хьалдара план кхоачашъелга. хIаьта 1979 шераца нийсдича Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта лаьрхIа 1,5-зза. Къулбаседа-ХIирийчене 40 процент дукхагIа хьалдаьд уж.

Вай республика гIишлошъеча подрядни организацеша кхоачашъяьй больницаши поликлиникаши хьалъяра план а.

Автономни республикай гIишлошъеча организацешка айеннай къахьегама овсарле, подрядни балхий план кхоачаш ца ераш кIезигьеннай. Из шутта дале а гIишлошъеча организацей балха тIа хIанз а дукха да кхоачамбоацараш.

Цхьалла а республике капитальни вложеней юкъара план кхоачашъяьляц. Хьалха а санна дIадахаза да техникаш, болхлой къахьегамах пайда эцачара кхоачамбоацареш, средстваш дукхача объекташка дIаекъ.

ГIишлошъю подрядни организацеш 1981 шера балха кердача условешка йоалаш я. Цар балха мох бара керттера хьокхам — производствени низалаш, объекташ хьалъяьяхар, кийча товарни продукци.

КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЯРА 1980 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(проценташ).

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
1. Централизованни капитальни вложеней [illegible] балхаш дар	99	94,0	97	91
2. ДIадахача шера цу ханаца нийсдича	98	106,1	104,0	101
3. Царна: ГIишлой-монтажни балхаш	91	91,7	93	86
4. ДIадахача шера цу ханаца нийсдича	97	98,4	99	103
5. Наха чубаха цIенош дечара капитальни вложеней план кхоачашъяр	97	83,9	65	63
6. ДIадахача шера цу ханаца нийсдича	135	104,5	108	106
7. Бахача наха цIенош хьалдеь дахара [illegible] чашъяр	100,1	107,0	80	81
8. ДIадахача шера цу ханаца нийсдича	150	140	110	100,4
9. Шеай ницкъаца подрядни балхий план кхоачашъяр	100,4	92,2	99,4	89
10. ДIадахача шера цу ханаца нийсдича къахьегама овсарле айялар	102	97,7	102,9	101,4
11. 1980 шера гIишлой-монтажни балхий план кхоачаш ца яьча организацей дакъа	33	68	34	57

Хьинаре къахьегаш парте XXVI съезда пакъаболх «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой. Хавал хьалха кхоачашъяьй цар иттлагIча пятилетка заданеш, бIуьбенна болаш дIайолаьй керда пятилетка. 1981 шера тIанийцача декхарех цар лаьрхIад планал совгIа 6,3 эзар тонн «Iаьржа дошув» даккха, цу дакъе цхьа эзар тонн КПСС XXVI съезд хьаелача денга а доаккхаш.

Из декхар кхоачашдеча цикка йоккха дакъа юкъедаха лаьрхIа я коммунист Алексеев Анатолий Викторович керте латта мехкдаьтта доаккха бригада. Къаьнача скважинашкара мехкдаьтта доаккхаш йола из бригада хаддаза лакха хьокхамаш долаш болх беш я.

СУРТА ТIА: «Старогрознефть» НГДУ № 4 йолча мехкдаьтта доаккхача бригада бригадир. Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни мехкдаьттахо коммунист А. В. Алексеев.

В. ДЗИСЯКА сурт.

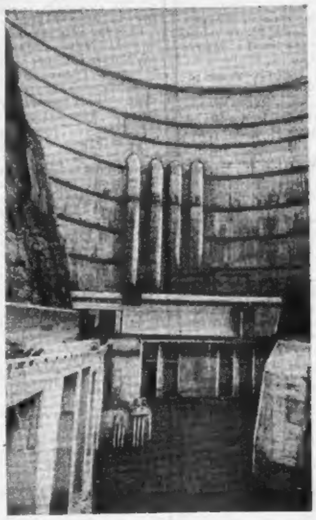

Къулбаседа Кавказе йоккхагIъярех я Дагестанера Сулак яхача долача хи тIа йилла Чиркейски ГЭС. Чакхъяьннача пятилеткагIа 10 миллиард киловатт-сахьат гаргга электроэнерги хьаяьй укхаза. хIаьта хIара дени-буси. ЦаI йолча мехка энергетически системана 6—7 миллион киловатт-сахьат энерги дIа а лу цо. ГЭС эксплуатационникаша, энергетикаша — лакха плотина а йолаш лоамара электростанци хьалъеш хиина гIишлонхой дIабахачул тIехьагIа цига болх бе баьхача нахадоаккхал ду из лоархIамегIа дарех дола халкъа боахама дакъа дIахо дегIадоаладеча шоаш къахьегаш хилларах, цунца цхьана Даьхен низ совбоаккхаш советски наха беча балха юкъе дакъа лоацаш хиларах. ХIанз Дагестана энергетикаша хьаеча электроэнергех ах республикал араха дIаухийташ я.

СУРТА ТIА: лохерча бесфа оагIорахьара Чиркейски ГЭС-а плотинал станце здани. 230 метр лакха я ГЭС плотина.

Э. КОТЛЯКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Торговли

1980 шера доалахарча республикашка торговле керттера заданеш кхоачашъяьй. 1979 шераца нийсдича бахача нахага дукхагIа дехкар промышленни продовольствени товараш.

Нохч-ГIалгIай АССР розничи товарооборот 4 процент дегIаеннай, хIаьта юрташка — 7 процент.

Белгалдаккха доагIа еррига пятилетка юрташкара торговли городашкен болхлой поселкашкен йоагIачул сихагIа дегIанхалга.

ХIара шера шерлуш йоагIа торговлен юкъарчи кхачани сеть.

1979 шераца нийсдича 1980 шера вай республике 5 процент а кхы дукхагIа а бахача нахага дехнад генарий даьтта, чкъьарий, маргарин, даьре кIадаш, тIадувха баракъаш, кога бувха гIирс.

Торговле тIа-тIа шерагIа юкъекхув прогрессивни формаш, бахача наха гIулакх дара культура лакхлуш йоагIа.

Уж толамаш даьхадале а тIа-тIа дукхагIа наха хоатташ дола товараш хIанз а тоъеш дац. Торгови организацей балха тIа долаш да кхыдола кхоачамбоацараш а. Товарооборота юкъе тоъем болаш йоалалд моттигера ресурсаш.

Торговле — бахача наха гIулакх деча цу лоархIамеча дакъа — болхлой тIегIертта къахьегаш ба планаш, КПСС XXVI съезда сийна тIанийца социалистически декхараш кхоачашдара тIехьа.

1980 ШЕРА ТОВАРООБОРОТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(проценташ).

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Пачхахьалкхен кооперативни торговлен розничи товарооборота план кхоачашъяр — еррига	101	100,9	103	101,3
цунна:				
розничи товарооборот	101	101,3	103	101,2
обществени кхачен товарооборот	101	101,3	103	101,2
	101	98,5	101	103,1

БЫТОВОЙ ГIУЛАКХАШ ДАРА 1980 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР

(проценташ).

	Нохч-ГIалгIай АССР	Къулбаседа-ХIирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Бытовой гIулакхаш дар	91	101,1	101	101
царна:				
городашка	89	101,1	100,3	101
юрташка	94	103,7	103	101
ДIадахача шера цу ханаца нийсдича	105	107,5	107	106
царна:				
юрташка	116	112,8	111	110

ПРОДУКЦИ МАЬХАЛЪЯККХАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР (проц.)

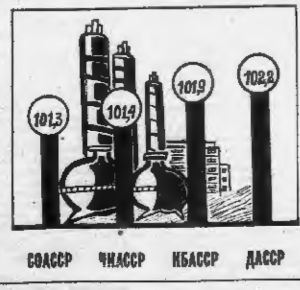

1980 ШЕРА ДУЛХ КИЙЧДАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР (проц.)

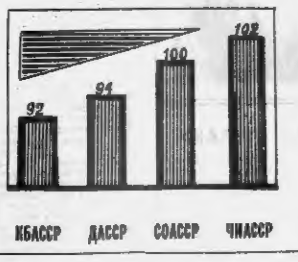

1979 ШЕРАЦА НИЙСДИЧА 1980 ШЕРА НАХА ЧУIЕ ЦIЕНОШ ХЬАЛДАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР (проц.)

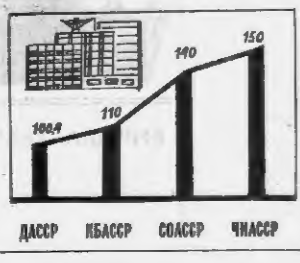

Парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект ювцаш

КЪОАБАЛ А Ю ХЬАЛ А ЛОАЦ

Иттлагӏча пятилетка кхоачаш еш ала метаргдолаш да, советски халкъо даьхача доккхийча толамашца «Чечингсельстрой» треста ПМК-432 коллектива а белгалара дакъа да аьнна.

ДӀадахача ихе шера 9 миллион сома маьха балхаш даьд тха коллективо. Маьхала лыккъай 6 миллион сома товарий гӀишлон продукци. Эксплуатаце дӀадениад 5450 квадратни метр чуӀе цӀенош, 2300 дешархочоа моттиг йола школаш, 600 моттиг йола культура ЦӀа, 400 моттиг йола клуб, Назрановски совхоз-техникума дешара-лабораторни корпус, 2000 бежан чуоттадаь кхаба йиш хургйола моттигаш, дукха кхыйола объекташ. Тхоай низаца 104 процент кхоачашъяьй оаха план.

ПМК кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша белгтаьара болх баьб хьалхашка латта декхараш кхоачашдара коллектив оарцегӀйоахаш. Иштта болх баьб коммунистически саккхетаме хургболаш къахьегамхошта хьехам балара, къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра, балхаш дикагӀа дайтара, къахьегама овсарле лаккхъяра.

Рационализаторски предложенеш юкъейхьарах 11 эзар сом кхоадьд, хӀаьта кердача техниках лаьца мероприятеш чаккхъяхарах 43 кубометр хьу, 2,6 тонн металлопрокат, 17 тонн битум 3,1 тонн доагор-машенаьттан кхоадьд.

Уж толамаш даха вӀаштӀехьдаьннад отделочникий бригадираш Местоева ПаьтӀамати, Богатырева ПаьтӀимати, слесарь Дзейтов Саварбик, плотник Арсельгов Султан, слесарь Ф. Шалько, штукатураш - маляраш Белхароева Маликати, Местоева Аьсети, дукха кхыбараш санна - болча производстве хьалхалаттарашех новаторашех хьинар ца кходеш къахьегарах.

Цар дика къахьийта ца Ӏеш, шоай предприяте общественни вахаре хьинаре дакъа а лоац, царех цхьабараш халкъа депутатий районни городскойи Советий депутаташ ба, цар хьинаре къахьегам правительственни совгӀаташцен кхыча поощренешцен белгалбаьннаб.

Балха тӀа халонаш хила а хиннай. Йолаш а я, цхьабакъда, кхоачамбоацараш дӀадахара тхоай де йиш йолаш мел дар даьдаьц оаха, торонашка кьежина а баьбаи болх, хӀана аьлча, доал дара методаш, къахьегамех тӀадклая гӀулакх кхоачашдарен дисциплина боврам хӀаьзарча хано дӀа ма беххара хиннабац.

Генеральни подрядагӀа гӀишлон - монтажни балхаш дара план оаха кхоачашъяьяц, гӀишлош хьалъярга бода мах лакха хиннаб, къахьегама овсарле а балкий дикаж а планагӀа лаьрхӀачул лохагӀа хиннай.

ХьалхагӀе а оттаьча планагӀа ПМК-432 коллектива 1981 шера 2,8 миллион сома маьха гӀишлон - монтажни балхаш де а 6 объект белгтала аьлча, Назрановски кирпични завод, 65 квартира йола чуӀа цӀа, генарий гӀ кийчду завод, районни котельни, 1200 бежана МТФ, кормоцех эксплуатаце дӀаяла а еза, вешта аьлча, тха моьхала лакха еза 5,1 миллион сома маьха товарий гӀишлон продукци.

Цу тайпара цӀенхаштта декхараш да тха коллективана хьалхашка латтараш, хӀаьта уж кхоачашде атта а хургдац.

Цхьабакъда, тха коллективо, дахача шерара кхоачамбоацараш юкъагӀа дисараш теркал а деш, шийберрига низ, зенеш, опыт тӀайохийтаргья хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара.

Цу гӀулакха хоадамболлай къовсам лоаттаберга кхоачамбоацарашца, къахьегам дикагӀа вӀаштӀехьбаккхар, къахьегама дисциплина чӀоагӀъяр, социалистически доалахье шийметта лоаттаяр, материально-технически ресурсаш кхоа беша хьурмат деш дӀаахийтар, къахьегама овсарле лаккхъяр, производства технологи эргайоахаш тоаяр, балха дикал тоаяр, балха процессашта ма могга дукхагӀа механизаци яр, болламой профессиональни говзал лаккхъяр, Ӏилманен техникачен карагӀдаьинараш юкъекхахьар, социалистически ахь шерра йоаржаяр дуккхьа.

Тха коллективе чӀоагӀа уйла тӀаллийта ювцаш Ӏомаеш а КПСС ЦК-ас парте XXVI съезда кийчъяьь проект.

КПСС XXVI съезда сийна декхар тӀалӀцад оаха гӀишлон-монтажни балхий 2 бетта план 1981 шера 23 феврале кхоачашъе.

Парте XXVI съезда КПСС ЦК-ас кийчъяьча проекта тӀа цӀенхаштта уйла тӀайоахийт капитальни гӀирсаш хьалделга оалхтара дене тоадара, капитальни вложеней эффективность лаккхъяра, хьальеш латта объекташ шоай ханнахье эксплуатаце дӀалулта Ӏалашдара декхарашта.

Хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашделга дукхача хӀамашца, цу даькъе материально-техничеси Ӏалашоница а дувзаденна да.

Экавзчикаш шоай ханнахьен комплексни материалаши оборудовани ца лоаттаеш хилларах гӀишлон-монтажни балхий планаши объекташ эксплуатаце дӀаялара ханеши юкъагӀъяьха практикие дукха моттигаш хилар материал а деш. Керттерча лоестамий «Капитальни гӀирсаш хьалдар» яхача ворхӀлагӀча раздела Ӏотӏатоха лоьра сона: **«ПланагӀа лаьрхӀа капитальни вложенеш карееразара эффективность лаккхъяраи объекташ шоай ханнахье эксплуатаце дӀалараи хьалдаре заказчикий ответственность бекхтоехам чӀоагӀде».**

Х. ТУТАЕВ,
«Чечингсельстрой» треста ПМК-432 планово-технически отдела начальник.

ЛоархӀамеча документа хетадаь доаш

— Мехкарий, вайна хьалхашка да хьатӀадоагӀача итт шера советски халкъо коммунизмага бодача новкъа дерхӀа доккхий гӀулакхаш дувца документ, — аьлар Грозненски консерви заводе бригадира, къонача коммуниста Хасуева Мархас. — Уж йоккхий планаш уттаре парте вӀаштӀехьдаьннад дӀахача пятилетказка советски наха карагӀдаьинарий кӀийлен тӀа.

Цу шерашка дунен тӀа эггара дукхагӀа дегӀадаьккхарех бола моха а хинца дӀаэттай вай Даьхе. Из хьахиннад вай парте чура а арахьара а ленински политика нийса дӀакхахьар бахьан долаш. Хьалцаргья вай НохчГӀалгӀайче. Укх тӀеххьарча пятилетке дукха доккхий дика хувцамаш хиннад цун халкъа боахамех вахарех. Царех дийнар республика коммунисташа кургйиттадьгӀча областной партийни конференце.

Иштта дика хувцамаш хиннад вай предприяте а.

Мархас дийнар шоай коллективе хиннача эргалонех. Ше проектах беседа ёш цо из ювзаво республика, шоай заводе вахарца.

Хасуева цу заводе болх беш йола 8 шу гаргга да. Цу шерашка, къаьстта иттлагӀча пятилетке чӀоагӀагӀа духовно дегӀаенай из. Школа чаккхъяьиккхача балха яхар из цу заводе. Езаелар МархӀйна ше хьалаьца профессии. Балхах дукхагӀа ме кхет йоӀа гучадоалар консервни производство бокъонца караерзаяра духхьал цхьа практика кӀезига хилар. Цо уйла йора практике Ӏомадаьо теорец дувза дезаш хилара. Цудуххья балха йоллаше а Махачкалерча химико-технологически техникуме деша яхар Марха. Из толамца чакх а яьккхар.

Цхьан хана цо лакхбора шийи политически саккхетам а. Юкхера а, завода болхлошта юкъе массе оагӀорахьара хьалха латта саг а хиннадӀаттар йоа Хасуева.

— Коммунистий терчам шийна тӀаэзар цу башха дикача йоӀо, — яхаш дувц завода партийни организаце секретаро Салова Любовь Владимировнас. МоллагӀа а цийна тӀадилла общественни гӀулакх ший ханнахье а дизза а кхоачашдеш хиларца белгалъяьннаяр из.

ЦӀаккха а дицлургдац тха коллективана цкъа балха нах ца тоъача хана. Марха оарцагӀъялар. Ше яхаш йолча Автурера мехкарий болабир цо заводе къахьега. ХӀаьта оаха цу мехкарий бригадиралла оттайир Хасуева. Цун бригада хӀанз тха заводе хьалхалаттарех цаӀ я.

Иштта йола йоӀ Хасуева Марха тха коммунисташа дукха хьа йоаццаш шоай мугӀарашка хьаийцай. Тхо теш парте члена сий дола цӀи цо лекха лоаттаергхиларах.

Хасуева Мархас еча беседага безаме ладувгӀ бригадерча мехкараша. Цунна хов парте лош дика кхетадергдолча тайпара нахага дӀакхачийта. ХӀара денна яхар санна сага вахаре шийна болх беш болча мехкарий вахаре хинна дика хувцамаш а дувцаш, цо дӀадовзийт парте оттаеш йола планаш кхоачашъяьрах доала беркат. Цу тӀа гӀолла цо тӀахьех кердача, цхьайттлагӀча, пятилетке кхы а дикагӀа къахьегара.

ХӀара саго шийгара доагӀа дакъа а лоацаш къахьега деза, цхьайттлагӀча пятилетка а хьатӀадена укх итт шера а парте оттаь планаш толамца кхоачашъяра, аьлар шийи беседа чакхйоалаш Хасуева Мархас. Уж планаш вай планаш а я.

Ю. ЧАХКИЕВ.

ТЕРКАМ ТӀАБАХИЙТА ӀОМАЮ

ЦхьайттлагӀча пятилетка хьалхара шу парте XXVI съезда сийна шерра социалистически ахь а йоаржаь дӀадоладаьд «Промавтоматика» Ӏилма-производственни объединене коллективо. Масала, 1981 шера хьалхарча квартала план съезд хьаеллача дийнахьа кхоачашъе лаьрхӀад гальванически участко, хӀаьта коммуниста В. В. Вихлянцева кулгалдеча механически участка токарий бригадо — 1982 шера цхьоалагӀча квартала план.

Объединене болхлой политически хьинар чӀоагӀъйа айдаьд парте XXVI съездага йолча «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически а социальни дегӀайоалара керттера лоестамаш» яхача КПСС ЦК проекто.

Объединене коллективо теркам тӀабахийта дувцаш да из программни документ. Ӏилмахоша, болхлоша, инженерно-технически болхлоша гӀулакхерча наха корта болаш предложенеш тел. Керттера лоестамаш Ӏомаду партийни, комсомольски, экономически дешара системе. Парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект йийцай объединене гуччахьарча партийни собране. ВӀашагӀа а елла болх беш я проект ювцача хана тела къахьегамхой предложенеши замечанеши вӀашагӀтохеш йола комисси.

Проект II-ча раздела тӀа декхар оттаду прибораш, микропроцессорни техника юкъе а йолаш йола автоматизаце средстваш дукхагӀа арахеца, аьнна. Из декхар керттера а лоархӀаш укх пятилетка хьалхерча деношка дена объединене болх бу йоккхий интегральни схемаши микропроцессорни техникех юкъе йола изделеш арахецара. ДӀаяхача пятилетке арахецаш хиннарех хьаярга делллача дикка чоалхане гӀа я уж. Бакъда, хӀана нийслуш йола халонаш эша а яь цу изделей промышленни партий арахецаргья оаха.

Проекта II раздела тӀа декхар оттадаьд хӀара дезала къаьст-къаьста квартира а лун нах фусамашца Ӏалашбе, аьнна. Масала, 1980 шера 71 квартира йола цӀа хьалдаьд тха объединене. Цо дуккхача наьха вахара хьалаш тоаде вӀаштӀехьдаьккхар. Объединене кулгалхоша тайп-тайпарча собранешкех активашкех дувцар 1981 — 1982 шера цхьаькка цӀа хьалдергда, яхаш. Бакъда, 1981 шу хьатӀаьттача гучадаьлар цох дош ца хила метилга. Проекташ горисполкомо хана йийхай йоах, хӀаьта уж юха мацца лургья хоеш а дац.

Программни документ вай мехка дерригача халкъо дувцилга традици а хинна дӀаэттад. ТӀаккха дикагӀа йиш хул хӀара гражданина хетар фуд ха. Цул совгӀа, цу хана хӀаране дикагӀа кхетабу беррига мехкацара шийи бувзам, Ӏомалу паччахьалкхенна доал деча дакъе лаца.

Тхоай бригаде проект ювцача хана оаха а дукха уйла ю вай республика, город экономически социальни дегӀайоалаяра даькъе хьалхашка уетта декхараш дикагӀа кхоачашдара.

1981 — 1985 шера город Грозный экономически даькъе дегӀайоалаяра аз предложени лу:

— Вахача мохагара макулатуре, тишна аьшк, сийрда бесаш дола металлаш дӀайийду пункташ хьаелда, наха чӀоагӀа хоетташ дола товараши книжкаши нийде талонаши царна торг а йолаш.

А. КОНЯХИН,
«Промавтоматика» Ӏилмани - производственни объединене опытни завода бригадир.

Доазол дехьара

Хала хиннад чекхдаьлла шу ВӀашагӀххийттача Штатий къахьегамхошта. Башха дог доахийла йолаш дац царна харара шу а. Хьабе болх боацаш дукха нах хилар хьалха а санна мехка керттера ярех проблема я. ХӀанз «совбаьннача наьха» эзар 8 миллион сагага кхоачаш дукха да. Эпидемя санна хӀама хинна дӀаэттад кагирхошта юкъе хьабе болх боацараш дукха хилар. Из долаш да алхха специальность йоацача е квалификаци йоаца йолча кагирхошта юкъе хинна ца Ӏеш кхыча наха юкъе а. Дукха кагирхойи мехкарийи лакхерен юкъера специальни дешара заведенеш чаккхъяьхачул, диплом дӀанийцачул тӀехьагӀа болх бе производстве ца а болхаш моллагӀа тайпа а хьабе болх нийслургхилара цхьаккха перспектива йоацача къахьегама бирже ух.

СУРТАШ ТӀА: 1. Къахьегама биржа, официально пунах оал балха нах дӀаюттабу центр, информаци кийчъеш а эшаш йола справкаш наха дӀателаш а йола керда компьютераши кхыйола аппаратурех оттаь нийчъя я. Бакъда, техника даькъе карагӀдаьинараштa а могаргдац бетташ доахаш болх хиларга дог доахаш аргӀагӀа латтаранта новкъостал де.

2. 395 эзар болх бе могаргдола саг вахача хӀара иттлагӀа вола саг хьабе болх боацаш волча городе Балтиморе къахьегама бирже аргӀагӀа латта нах.

Л. ПАХОМОВАН сурт. ТАСС фотохроника.

«Китайски пена» тӀехьашка

ПЕКИНСКИ ӀАЬДАЛАГӀА ЭКОНОМИКА НИЙСАЧА НОВКЪА ЯККХАР

Китайски экономикана цӀенхаштта халонаш нийсъу. Хетаргахьа, массанел тӀехьагӀа из кхетадаьраш декабрь болабенначa хана Пекине хиннача торгово-экономически даькъе цхьана гӀулакхаш леладара хетальча японо-китайски совещане хинна японски ялх министра. ЦӀабаьхкачул тӀехьагӀа министраша мукӀарло дир, яздора «Токио симбун» яхача газето, китайски экономика селла воча хьал тӀа хиларах дегабуам беш а дапар тхо яхаш. «Миллиард баха нах а болаш йолча дунен кхоалагӀча рынка» даькъе японски бизнесменаша яь дог хьесташ хинна ерргa расчеташ, газето белгалдаьхкача тайпара, «хоза гӀа» мо дола хӀама мара хиннадац.

Экономике порядок е гӀерт Китае, хьалхарча расчетех яхаь шера (1979—1981) лаьрхӀа хиннача халкъа боахама «урегулировали яр» оалаш долчун гӀонца. Амма, КНР паччахьалкхен плановни комитета председателa Яо Илина дешаша аьлча, из ха йӀаьхлургья кӀезигагӀа лой а 1983 шерага кхаччалца.

Хоаш да, «урегулировани» яза аргйоаца гӀулакх 10 шера (1976—1985) лаьрхӀа хинна экономически дегӀаахара амбициозни программа йохар баьха долаш атта хилар. Пекина дата хиннач, цул кӀезигагӀа амбициозни ца хинна 2000-гӀа шу долалуш Китай дунен тӀа эггара чӀоагӀагӀа дегӀадаьхкача мехкий мугӀарашта юкъеяхийта дерхӀаш хинна «йиъ модернизаце» программа кхоачашъяра бокъха хьалхара гӀа хила безаш яр из. «Вай тӀерадаьнна хиннад бокъонца долаш дараьта, — аланза валанзар КПК ЦК председатель Хуа Гофэн кхеалагӀа херхача ВСНП кхоалагӀча сессе. — объективни законашта духьала лахар, бӀаргаш а дувшадаь тӀехьа удар лакхача хьокхамашта, хӀаьта уйла а ца еш уж белгалдоахар».

Экономически дегӀаахара темпаш цӀаьхха а чохха я яь сихъе боларах доккха зулам даьлар Китая халкъа боахама. Из дувзаденна дар эггара хьалха капитальни гӀишлош хьалъяра гӀулакх сов сихдаьца. 1978 шера, масала, 50 процент тӀатехаяр цунна йола ассигнованеш. хӀаьта из хӀама даьдацар бедалпа, материалашца йоагоча хӀаманца, электроэнергеце гӀишлош хьалъелга Ӏалашдара даькъерча къаман экономика торонашка хьежжа. Из бахьан долаш 1979 шера хьалца еш соцайир 225 йоккха а юкъера а объект.

Цул совгӀа, дукха гӀишлош хьалйора е йоагӀаш йола расчет а анализ а ца еш. Иштта, массех миллиард юань (100 юань — 43 сом 77 кепиг. — Редактор) дола ахча дӀадахийтар. Гучадьяннача бесса, Сычуань яхача провинцерча (Китая къулбе-малхбузехьара дакъа) Ӏалама газ запасий хьакъехьара дарц даннеш нийса а лаьрхӀа Ӏалаьмате йоккха газопровод хьалъярга. Ийцаяр эшаш йоаца дукха яхча мехкий техника. Масала, йийцаяр Фуцзянь (Китая къулбехье) яхача провинце хьалъе лаьрхӀа хияначa шера шин миллион тонн совгӀа мехкдаьтта чакхдаккха йиш хила безаш йолча завода оборудовани. ТӀехьагӀа гучадаьлар цига мехкдаьтта доацалга а цу завода де хӀама хургдоацилга а. Тахан де хӀама доацаш латташ я итташ йола импортировании промышленни предприятеш, хӀаьта цхьаяраш вӀалла эшаш а хиннац. Из бахьан долаш, белгалдоахар «Гунжэнь жибао» яхача профсоюзни газето, Китая «михаци дӀадахийтад массехк миллиард юань дола ахча». Цул совгӀа, гучадаьннад, китайски промышленноста техничеси боарам доца хиларо, хӀаьта иштта болхлойи инженерийи квалификаци кхоачам болаш ца хиларо импортировании оборудованех эффективно пайда эца йиш ца хулийташ хилар.

Цу дерригие а социалистически Вьетнама духьала агресси йолаярца дувзаденна 2 миллиард юанал а сов йоалаш лаккха урагӀъяхача тӀелаш расходашца цхьана 1979 шера паччахьалкхен бюджета дефицит 17 миллиардага кхоачайир. Цо хоалуш кӀезигъяйтар халкъа боахам дегӀабоалабара еш йола ассигнованеш. Масала, дӀадахача шера 14 процент кӀезигагӀа хилар халкъа коммунашта гӀонна хьожаду ахча. Паччахьалкхен бюджета дефицито сихйир инфляционни тенденцеш а. Кхыметтел официальни даннеегӀах а 3,6 процентага кхаьчар 1979 шера инфляци.

Халкъа боахама «урегулировани» яра хаваш йӀаьхъяро хьагойт Чжуннаньхая кулгалхой къаман экономика метта йоалае низ ца хилар. Дерригача лазарашта йола молха дехаш хиннача экономически [illegible] ра шо — шоай доалахьара предприятеш хилар — паччахьалкхен секторца промышленни предприятеш боахама доал дара бокъонаш шеръярца. Цхьабакъда, цу экспериментах жим шуша чура аредалийтар санна хӀама хилар. Гучадаьлар, 1980 шера капитальни гӀишлош хьалъяра аьча инвестицей ерргa сума, «Жэньминь жибао» яхача газето яздьча бесса, плана тӀа лаьрхӀа хиннaчул дикка дукхагӀа хинна хилар. Из хилар 50 миллиард юань, вешта аьлча башха дукхагӀа кӀезигагӀа доацаш 1979 шера хиннар массел. Цу гӀулакха дикка новкъостал дир, финансови гӀулакхий даькъе йоккха паргӀато карайхаьча къаьст-къаьста предприятешин моттигашкара Ӏаьдалаши «бӀаргаш а дувшадаь гӀишлош хьалъе доладаларо». Кхыча дешашца аьлча, истори юха кердадоал. Дукха хьалъеш латтача гӀишлошта 80 процент, цкъаза эшачох ах лу энерги, бийдал, материалаш.

Дукха ха йоаццаш, хоаш бараша дийца да яхаш, Рейтер оалача агентства хоам баьча тайпара. 1980 шера КНР паччахьалкхен бюджета дефицит бархӀ миллиард юанал тӀех ирггья. ХӀаьта из да, иштта а воча хьала тӀа йолча китайски экономика гӀулакхаш кхы а талхаргда яхилга. Бюджета дефицитах къаьсташ йоаца инфляци а сихлуш латт. 1979 шера боармал а тӀех а йоалаш. ВӀалла тоъаш а яц къаман экономикана электроэнергии, хӀаьта из бахьан долаш болх беш яц 30 процент промышленни предприятеш. Хьадоакхха мехкдаьтта кӀезиглуш доагӀа. «Ассахи» яхача японски газета хетачох, 1981 шера цига мехко миллион тонн эшалургья Китая «Ӏаьржача доаш» производство, хӀаьта 1987 шерага кхаччалца йолча хана кхы тӀаккхете тамаш а я. Хала да юрта боахаме этта хьалаш а. «Майнити» яхача японски газето лерхӀачох, 1979 шерана нийсдича 15 миллион тонн кӀезиглургда 1980 шера Китае чудахьа ялат.

ХӀама хулаш дац кхыча мехкашкарча вилдачкаш лийрхӀарех а. ТӀа-тӀа чекхагӀа ховаш да «модернизаци эца йиш яц» яхаш Пекине детта цӀогӀарч. Ланке хьоахаль японо-китайски совещани йолаш китайски оагӀоно заявлени йир Японе дакъа лоацаш йолча дукхача проекташта тӀера бовла дага болаш шоаш хиларах. Иштта, лаьрхӀа да Шанхайна юкхерча Баошаньски металлургически комбината шоллагӀа аргӀа хьалъелга тӀехьадаккха, йилла ха а йоацаш тӀехьадаьккхад Нанкински мехкдаьтта химически комбинат хьалъелга а. Цул совгӀа, «Ассахи» яхача японски газето белгалдоаккхача бесса, Пекине заявлени яьй кхыча мехкий гӀонца кхоачашъе лаьрхӀа йолча ерригача проекташка юхахьожаргхиларах.

Игорь НАДЕЖДИН.
(АПН).

ЭВЕРЕСТА КЪАЙЛЕ

Дунен тӀа эггара лакхагӀа болча лоама Эвереста юкъа тӀабаьнна Ӏийнабац альпинисташ. ХӀаьта 1981 шера гурахье эггара хьалхара медицински экспедици гӀоргӀа Эвереста тӀаьла. 16 американец — Ӏилман балхахойи альпинисташи — декхарийла да 6500 метр лакха урагӀа а баха медицински лаборатори хьаелла. Кислород геттара кӀезига долча атмосферо хьаду лехкаштен деган хулача лазарий дарбан даькъера Ӏалешмате лоархӀаме тохкамаш дара хьалаш.

Эггара денал долашагӀа бола экспедице доакъашхой Эвереста къайле хара лоаман бухьа тӀа бовргӀа (8848 метр) дуккхача альпинисташка кислородин гӀайба а боацаш атта лоалу цу тайпара лакха моттиг, теорически иштта лакхача моттиге саг вахa йиш йолаш воаццашехьа а.

(АПН).

Проблемаши хетараши

ОТТАНЗА ЯРГЙОАЦАШ ЙИЙ-ТЕ БИЙДАЛА ДАЬКЪЕРА МОЦАЛ?

Къулбаседен Америкара дена Европе кхаччалца, Японера СССР-е кхаччалца йолча дегӀаьхкача регионашка экономически дегӀаахара метта экономически гӀулакхаш лохдала долалуш ха йоагӀаргья яхаш кхайкадора профессора Арнольд Тойнбе (Англи). Вахьа? «Саго Ӏаламах мел доалла хӀама хьадаккхар». Уж хӀамаш хьайоахаш, къаьстта бийдали йоаго хӀамех яккхарцен чаккхъяккхарцен дувзаденна биосфера бӀехъяьй; из бахьан долаш флорен фаунен хӀалаькъургья, хӀаьта нах а дийнахьен буса миллионашка кхоачаш дукха боабе болалургба, йоахар профессора Пауль Эрлиха (США) «Экокатастрофа» яхаш хиннача статья тӀа (1971 ш.). ХӀаьта «дуне доха» долалургда 1975 — 1979 шерел тӀех ца долаш.

Йилла ха тӀехьяьннай, «дуне дехадац». Бакъда, 1973 — 1975 шерашка Къулбаседен Америке, Малхбузен Европе, Японе бокъонца лохъеннаяр производство, 30-ча шерашка хиннача «сийлахь - йоккхачо дипрессел» тӀехьагӀа цӀаккха а ца лохъеннача бесса чӀоагӀа. ТӀатоха йиш я энергосырьевой, экологически, кхыйола катаклизмаш.

Амма «эконстере» новкъарло е тарлу алхха халокий нийса мах бара. Уж кӀезигъе, кхетадеш да, йиш яц, амма сов йоккхий лерхӀа а вӀаштӀехьдац, нагахьа сийна дунен халкъашта юкъерча кооперацe хьалашна из дулургдолаш хӀама хилараагӀа. Вай де лерхӀар уж дӀайоахилга дале.

«ОБЩЕСТВО — ӀАЛАМ» ЯХАЧА СИСТЕМЕРЧА МАТЕРИАЛИЙ КРУГОВОРОТАГА

СССР а СЭВ членаш доа кхы мехкаш а долла хӀама теркал а деш зувш да хоане. Сенах латт цар халкъа боахама бешхало? Хьалхарадар: Ӏалама ресурсаш цхьадарий дукхагӀа, цхьадарий кӀезигагӀа йоллаше а, экономика тӀа-тӀа лакхлуш дегӀаахар (новкъостал ду Ӏалама ресурсаш де тӀехьа кӀоаргӀлуш латтача экономически интеграце хьалашка планагӀа вӀаши хувцаро). ШоллагӀдар: сага сих лаьрхӀача материальни производство даим дегӀаухача хьалашка кийча изделеш арахецилга уж хьаяра эшача бийдала еча расходал сихагӀа дегӀадоагӀа (эргайоалаш тоалу техника, технологи, гӀулакх вӀаштӀехьа даккхар, кхы цӀаькха а айкха цхьана гӀулакхаш леладара, опыт шерра вӀаши йовзийтара хьалашка).

Хьаеш йолча хӀамашка дӀайода материал, юкхьанарча (хьайоахача) веществай ерргa удельни расходаш хаддакза кӀезиг а еш, общества лораду Ӏалама рузкъа. Из эффект цу производствах юхеюсача хӀамаша утилизаци яро а. 30 процент гаргга йола металлопродукци тешнача аьшках хьаю. Макулатурехи пахашехи — керда кехат, кхыдараш. Хьахул хьотте а хьаькха а чаккхъяьха а яьннача вещества цӀаьхха а кхы цӀаькха а пайда эшаш йола материалий круговорот, язду академика Федоров Евгене «Экологически кризиси социальни прогресси» яхача дукха ха йоаццаш Москве арадаьннача книжка тӀа.

Кхетадеш да, бийдал кхы а дикагӀа кхоара де дезаш дукха хӀамаш да. Идеалага диллача-м хилча бакъахьа хургдар, производстваш вӀалла хӀама юхеюсаш ца хилча, дӀа а ца кхувсаш царех ерригех пайда нийсеш хилча, царга гонахьара гӀо бӀех а ца байташ, маьхера веществаш йоа а ца еш. Цу тайпара опыт я вайнга — СССР-е а кхыча мехкашка а: нувхаш чаккхйоахаш йола заводаш; индустрера къайла циклаш; коррозецара къовсам; металл тедаш обработка еш дӀауха шолхаш кӀезигдеш йола нийса литье; шуша терах дукхаза пайда нийсар, иштта кхыдараш, дӀахорада.

Дагадохийтаргда вай: цу лоархӀамеча гӀуллакха прогрессо-сихдергда дахьа толамаш вӀаши довзийтилга, геттара шо-шоай тайпара долча мехкий низашта координаци.

ХЬАЬКЪАЛ ЭГӀОРА ДУХЬАЛА

Эггара чӀоагӀагӀа дегӀадаьхача мехкашка долаш долча тайпарча вахара боарам дерригача халкъашта хилийтара, дунен производство кӀезигагӀа яьккхача а иттазза алсамъяккха езаргья. ХӀаьта из хӀанзэ а «экокатастрофа» кхерам а оттабеш, хӀанзарчоа локальни, духхьал хӀанзарчоа, дегӀаенай. Биосфера политически карта хьисапе доазош а уоттадеш доккъош де йиш йолаш яц. Духхьал цхьан США-с арахкувс гонахьара Ӏалам бӀехдеш йолча бӀехача хӀамаех 50 процентага кхоачашъяьраш, ше дунен лаьттах 2 процент мара дӀа ца лоаце а. ХӀаьта уж бӀехa хӀамаш-м потенциальни бийдал ма йий.

Бакъда, эггара чӀоагӀагӀа болча машаро а Ӏалама ресурсаех мелла хьаькъалагӀа пайда нийсаро а бергбац царех бух боаца Ӏам. Амма цо шено йоацаш йиш хулийтаргья дунен халкъашта юкъе уж дӀанийсъе, цун лаьттан ченаш йоссаялара кхерам цхьанна мехка а тӀа а ца оттийташ. ТӀаккха, хетаргахьа, хӀанз вай хьаькъало чулостаеча хана тӀаоттаергьяьяр глобальни энергобийдала моцал. ХӀаьта геттара гаьнача хана?

ДОАЗУВ ДОАЦАШ ДЕГӀААХА ЙИШ ЙОЛАШ БИЙ-ТЕ БАХА НАХИ ЦАРНА ЭШАРАШИ?

Ӏилмахочои фантастои Айзек Азимова (США) «Лаьтта: тӀеикӀ аьнна хьал диза вай космически кема» яхача книжка тӀа йоахар: 2050 шу тӀакхоачаш 20 миллиард сагага кхоачаргба Лаьтта баха нах. ДӀахо — дукхагӀа, хӀаьта «демографически экехамах» боалла кхерам бийдала хинна ца Ӏеш, кхыметтел тотальни дефицитен кризисек даьтъе а ба. Иштта долий из?

Советски демократа профессора Урланис Бориса лаьрхӀад: хетаргахьа, XXI бӀашере чаккхйоаллаш дӀахо тӀа ца беттaлуш соцаргба Лаьтта баха нах, хӀаьта 12 миллиардал совгӀа уж цӀаккха а бере а бий-теш. ООН эксперташа кхы цифраш яхьал: 7,5 миллиард саг 2050 шерен 35 миллиард 2150 шу тӀакхоачаш. ХӀанз массане а къоабалъь я прогноз: XXI бӀашере чаккхйоалаш 12—15 миллиард саг.

Иштта, хьатӀайоагӀача хана, XXI бӀашере чаккхйоалаш, уӀа ца беттaлуш сеца мег нах. Амма экономика соцаргьяц. Из дӀахо дегӀаеза, кӀаранена эшараш дизза хилийтара. Амма доазув долаш дий-теш уж эшараш? ДӀахо цар эволюци иштта хургья ха хала да, амма цхьа хӀама хоаш ю: уж бустам боацаш хила йиш ца хиларах тийша ва советски прогнозист-социолог профессор Бестужев-Лада Игорь.

ЛАЬТТАРА ЙОАЦАЧА РЕСУРСАШКА А ДОГ ДОАХИЛГА А ХИЛА ТАРЛУШ ХӀАМА ДА

Хоаш да кхоана эшаргдарий боарам хьада белгалбе цхьанне а йиш йоацилга. Уж дукха дукхагӀа хила а тарлу. ТӀаккха фуд, керда проблемаш хьалхашка эттача керда решенеш леха езаргья. Дагалоацаргда вай хила йиш йоацашдар: рудай запасаш кхоачалуш латт. Амма уж металлоаттаю массазарча лоаман породаша. ВӀаь тонн йолча гранитах доала 5 тонн аьшк, 8 тонн алюминий, 540 килограмм титан, 80 килограмм марганец, к. кх. дӀ. Царна тӀакхет уж ерригa веществаш хьалхара тоъаре йоаш энерги йоалла урано торий.

Дукха нах дӀагӀоргболаш. Ӏилма-техническа революце замагӀа бокъонца дулургдола хӀама лахьӀа йиш йолаш да кхыча планетай чекхашта разработка яр. Советски автоматашеи американски астронавташеи цигара Ӏоенача группа аьча анализага хьежача Ветта тӀа долаш да индустрена эшаш дола никель, цирконий, вольфрам, даш, цӀаста, дотув...

Бакъда, космосера производство из мелла гӀойленагӀа яле а (Лаьтта бӀех ца дар, кхыдараш), чоалханеи эггара йӀаьхегӀа яр из яле а, цхьан паччахьалкхенга дулургдоацаш хӀама да. Вывод йоаш я: укхаза а эш эггара шерагӀа йола дунен халкъашта юкъера кооперацe.

Лев ВОВРОВ,
АПН обозреватель.

Социалистически доттагIах

СЕЛЕКЦИОНЕРАША ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

Одессера еррига-союзни селекционно-генетически институт (ВСГИ) вай мехкарча Iилман центрашта юкъе хьаьнагIчарех ца! я. Цун балхахоша хьалдаьд кIеж, маькха, хьаькIий лакха хьувкъам тела итташ керда сорташ. 1972 шера дежа ВСГИ болх беш я СЭВ членаш долча мехкий юртбоахама культурай селекции фу леладарен теоретически лардаш уттаю дунен хьакъашта юкъера координационни центр. Центро беча балха СЭВ-а кхыча партнераша цхьаца хьинаре дакъа лоацаш я Венгерски Халкъа Республика.

— Советско-венгерски тохкамашка, — дуц ВСГИ директора юртбоахама Iилмай доктора Лев Сечняка, — дакъа лоацаш я СССР-ен Венгрен шийтта Iилман учреждени. Шин мехка селекционераша цхьана беча Iилман балха планe — кийтта темах лаьца 69 задани. Селекцеи фу леладарен теоретически дешаш къестадаь ца Iеш, цар практически хьаду баьцовгIай керда сорташ.

Тха институтен ВНР Iилмай Академе юрта боахама НИИ-и Iилманхоша цхьана болх бу хIана лхийттлагIа шу да. Толамца чакхдоах лакха хьувкъам а телаш, Iоюшара, лазарашта, зе деш йолча са доахача хIамашта духьала отта могача хьаькIий гибридаш хьаеш дола балхаш. Оаха венгерски коллегашца дIа-ца хувц селекци яра эша хьалхара материалаш, хьахинка формаш, вай мехкашкарча хьалашка уж тахкарех хьахиннараш, селекционни материалий мах бергбола тестераш, тохкамий методикаш.

Венгерски советски юххьера материалаш вIашагIа а теха керда бIаьш гибридаш хьахиннай, уж контрольни питомникне Iомаю. Царех дикагIа яраш хьа а херже, конкурсни хьажарех чакхйоах. Иштта, 1978—1979 шерашка цхьана селекционни программах хьахиннача нховеткъе йиъ гибридара хьалхара хьажар хилар ВСГИ. Царех шийтта хьувкъамга хилачa стандартни йолчарел 15 — 22 процент тIех хилар. ДукхагIа перспективни йолчарна экологически хьажараш чакхдоах Украина къулбехьарча областий кхашка. Венгре хьалъаьча гибридаш юкъе я хIана долча сортел тIех хьувкъам лу массех комбинаци.

Тха балха практикина юкъеденна опыт йовзара каст-каста дIаса уьнилга, хьахиннача результаташта анализ елга, генофонде йола селекционни материал хьаьерилга, лабораторешка болх белга. Шин шера тханцига ВСГИ, методаш а уттаеш, селекцена лаьрхIа дикал лакха йолча ялата культурай юхьера материалаш хьалъаьча дунен халкъашта юкъерча блоклой коллективе беркате къахьегаш хилар ВНР ялата культурай НИИ болхло доктор Мария Бите. Из совстор я тха селекционни материалах гонотипах мах бара тха институто оттаьча кердача методий.

Одессе геттара йоккха йола фитотрон болх бе йолаелча гIоне. Iилманхой торо хилар селекционни процесс сихье. Фитотрон нарварзаеча тхона чIоагIа новкъостал дир ВНР Iилмай Академе юрта боахама НИИ Iоаьча опыто, укказа хьалхагIа хьалъяьй искусственни климата станци.

Венгерски коллегаша хьинаре дакъа лоац тха институто хьалъяь фуй генетически фонд кхы а алсамъяккхара, шоай балха тIа ха а хоаш пайда эц цун коллекцех. Оаха Венгрера кийцай гурахьа а бIаьсти а дIадувча кIин, маькха 638 образец, иштта венгерски селекционераша ехарех цитача 813 образец дIа а яхьийтай.

ДIадувча фуй йоккхача коллекцех шерра пайда эц координационни центре чудоагIача массадолча мехкаша - доакъашхоша.

Керда сорташ тохкаш дола экологически хьажараш толамца чакхдоах вай мехка а ВНР а кхашка. Хьаьддача климатически хьалашка мегаш хилара экзамен душ хIанз 22 сорт да. Тохкамаш чакхдаьлча хьахиннараш дIадовзий таргда тха координационни центра чудоагIача кхыча вежарашха долча мехкашта.

— Со тешаш ва, — аьлир къамаьл чакхдоалаш Лев Сечняка, — цхьана болх беча селекционераша ялата культурай лакха хьувкъам тела сорташ хьадеча керда толамаш доахаргхиларах, цо новкъостал дергда ялат дукхагIа дакха а цун дикал айе а.

Иосиф ПИКАРЕВИЧ,
АПН корр.

БЕЗАМЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Дукха нах гулбенабар дIадахача шоатта дийнахьа г. Грозне № 37 йолча юкъерча школа актови зале. Укхаза дешархоашен хьехархой коллективашен вIашагIкхетар хилар цIи хоза йолча гIалгIай поэта, РСФСР заслуженни артиста Хамхоев Эльмарзий Альмада. Цу вIашагIкхетаре поэта творчествах, лаьца гулбеннарешта хьайлашка къамаьл дир школа директора Г. Г. Роговес.

— Дукхаьа стихаш язъяц поэт Хамхоев, дукха да цо язда иллеш, вахара вIоврга чулоацам боле поэмаш, — аьлир цо. — Цу иллешца Хамхоева хьалхаваь шин поэзи а.

Шин творчески къахьегамех лаьца къамаьл дир Хамхоева Альмада. Гулбеннарашта цо дийцар каста хургйолча КПСС XXVI съезда никъе водаш ше беча поэтически балхах. Иштта цо дийшар шин керда стихаш а.

ВIашагIкхетар чакхдоалаш дешархоша гойтар поэта стихаех оттаь литературни композици.

СУРТА ТIА: поэт А. Хамхоев дешархой болча.

И. ПЛИЕВА сурт.

СПОРТ

ЯIХЛАГIЕН ВОРХIЛАГIЕН МОТТИГ ЕКЪ

Чакхъьнний наIача наьха волейболах йолча 43-ча чемпионата город Шевченко дIахьош хинна аргIапара тур. Цига дикa аьттув белабзар вай «Автомобилиста». Кхоккха очко а йолаш Минскерча «Мотораца» цо екъ яIхлагIен ворхIлагIен моттиг.

Эггара дикагIа лоазаш, цкъаь-цкъа ца эшаш, из тур чакхъьккхар СКА МВО команда. Цар яьккхай 8 очко. Пхиппка очко я Вильнюсерча «Куроаппаратурай» Ленинградерча «Динамай». Йиъ-йиъ очко — Шевченкорча «Каспей» Таллинерча «Калевай». Вож аргIанара тур хургья город Вильнюсе 9—16-ча феврале.

●

ДIАЙОЛАЕННАЙ IАН ФУТБОЛ

Чакхдаьннад традиционни а хинна дIазттача Iан футбола укх шерара эггара хьалхара лоазареш. Цу яхье дакъа лоацаш я итт команда. «Грознефтеоргсинтеза» объединене «Химик» яха команда яр «Старогрознефта» объединене футболистащца вIашагIкхийтта. Счет 5:0 а йолаш «Химик» котъьлар.

Б. АБАДИЕВ.

●

ГТО IАН ЯХЬАШ

ДIадахача шоаттен кIирани деношка хилар «Спартак» яхача спортивни обществана юкъейоагIача производствени коллективий спартакиада зачетах йола ГТО Iан многоборья яхьаш. Цига дакъа лоацаш яр 43 производствени коллектив.

Хьалхара моттиг Автоспецоборудование» яхача завода командо льккхар, шоллагIъар — горпищеторга спортсменаша, хIаьта кхоалагIа моттиг грузовой автотранспорта Грозненски производствени объединене викалашка кхаьчар.

Шо-шоай зачетах хьалхара приз «Автоспецоборудованиe» яхача завода викалга — В. Цыганковга кхаьчар, шоллагIа моттиг яьккхар кьорача - меттаза наьха Еррирроссийски обществерча Р. Торчинскес, кхоалагIча моттиге кийсевзар горпищеторгера спортсмен И. Евсултанов. Цу кхаь призеро кхоачашйир спорта мастерална кандидатий нормативаш.

Котало льккхачарна вымпелаш, грамоташ елар.

М. МАТИЕВ.

КАГИРХОЙ ФЕСТИВАЛЬ

Чакхъьнний комсомола Грозненски горкомо КПСС XXVI съезда хеталь «Ленина парте сийна иллийн доах оаха» яха Грозерча кагирхой фестиваль. Цул керттера декхар — кагирхошта юкъе советски а нохч-гIалгIай а композиторий иллеш лерагIа доаржаделга. Фестивала дакъе вокально-инструментальни ансамблий конкурс хилар. Цига дакъа лоацаш яр ялх самодеятельни коллектив: Нохч-ГIалгIайчен культурно - сердалон училища «СелаIад», химико - технологически техникума «Иллеца вахаре гIолла», мехкдаьтта института «Эксигон». Нохч-ГIалгIай гIишлон управленерча аьшкабетонни конструкцей завода «Смальты». Черсий - Балкхарой АССР «Стимул», Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета «Лувкхера».

Хьалхара кхо моттиг а яьккха лауреаташ хилар «СелаIад», «Иллеца вахаре гIолла», «Эксигон» яха ансамблаш.

Цул совгIа, тайп-тайпарча темаех дола конкурсни иллеш дикагIа аларца призаш яьхар КПСС XXVI съездa хетадаь «Са хьамсара Нохч - ГIалгIайче» яха илли аларца — «СелаIада», конкурсе хIара ансамбло ала дезаш хинна керттера «Безам, комсомол, бIаьсти» яха Пахмутовай илли хозагIа даьккхача «Эксигоно», «Вуяк яхача гIайре тIа» яха советски композитора илли аларех «Иллеца вахаре гIолла» яхача ансамбло, моттигерча авторий «Балкхарое вах со» яха илли дикагIа аьннача «Стимуло», доазол дехьарча композиторий илли — английски «16 тони» яха илли дIааьннача «Лувкхера».

А. БЕК.

Лора хьехамаш

ГРИПП — КХЕРАМЕ ЛАЗАР

Гражданаша шоай письмош тIа гриппа дакъе санитарни просвещене. ЦIенга деча хаттарашца дувзаденна, оаха лоьрхIад уж деррига хьавIашагIа а теха царна газета тIа жоп дала. Хаттареш ераш да.

— МалагIчо баьхьанагIа хул грипп?

— Грипп хьоаду вирусо — бурилг санна горга, миллиметрах бIаь миллион дакъа дича царех цаI миссел йолча, вешта аьлча 100 миллимикрон йолча, геттара зIамигача микроорганизмо.

— МалагIа бе лазар дIадоха дувларе хьаст?

— Нада лазар дIадувлар а гриппозни инфекци йоаржагр а цамогаш вола саг ва. Ха деза, грипп цкъаза атта тохкаш хилар, кхыметтел лазара белгалонаш гуча а ца йоалаш. Цу тайпара атта тохкалуш дола лазар кхийтта нах къаьстта кхераме ба гонахьарбарашта, хIана аьлча шоаш цамогаш а ца лоархIаш режим леладац цар. Цудухьа шоашта гонахьарчарга лазар дIадоалийт. Гриппах цамогаш волча сагагара грипп дIадовл кхыча нахага из цамогаш хиннача хьалхарча дийнахьа дена вийрхаваллалца йолча юкъа (пхе денгара ворхI денга кхачалца йола юкъ). Саг вийрзачул тIехьагIа вирус ала езаш я.

— Мишта доал грипп сагагара сагага?

— Саг геттара атта цамогаш хул гриппах, из да грипп сихха дIадаржаш хилар керттера бахьан. Гриппа вирус еба йолалу саго садоахача лакхерча наькъий клеткашка. Садоахача наькъий шодаш йоахкича порхаш тIа хьахул из, саго къамаьл деш, из кхайкавеш, цун Iиршинг доалаш шолийн тугийн цацхалгашца цхьана батара араюл. Уж геттара кагий тIадамилгаш гриппа вирусаца цхьана ше садоахаш шийна чуоз цамогаш хиланза волча саго, уж цо садоахача наькъашка кхоеч. тIаьккха грипп цунга дIадоал. ТIадамилгашца цхьана цамагар кхетанза волча сага кер чу йода вирус из цамогаш волча сага 1—3 метр гаьна хилча а. Дукха низ болаш яц гриппа вирус, хIаьта фега дийна йисац из 4—6 сахьата мара.

— ХIана лелх гриппа эпидемеш?

— Гриппа эпидемеш лелхара керттера бахьанаш ераш да.

Иммунитет (цIена гриппа на духьалара антителаш Iар) из лазар хиннечул тIехьагIа меллу цамогаш хинна шу даьлча, цудухьа гриппозни антителаш цIена (иммунитет) дола нах кIезигагIа ме хул, сихагIа дарж грипп. Цул совгIа, гриппа вирус сов атта хувцалуш я, хIаьта уж шин тайпара хул: башха доккхий доаца хувцамаш хIара 2—3 шу массаза доал хул, хIаьта хьалхарчарна тара а йоацаш йола керда вирус хьахулийташ дола доккхий дараш гриппа шин тайпарча вируса рекомбинаци хилар бахьан долаш хул. Цу вируса духьалара иммунитет хилац бахача наьха.

— Iай хIана хул нах гриппах цамогаш?

— Гриппа эпидемеш лелха йиш я моллагIча хана (Iай а, аьхкий а, бIаьстий а ахар мо), амма дукхагIа Iайн бIаьстийн хул уж. хIана аьлча Iай дукхагIа хул нах помещенешка, хIаьта дукхагIа вIашин контакташ а хул цар. Бокха лоархIаш болаш да сов шелвалар, кIезигача лоархIаме дац кхачанца витаминаш ца хилар а, къаьстта а А-и С-и.

— Мича хул грипп вирус цхьа эпидеми хилча дена шоллагIдар хиллалца?

— ТIеххьарча шерашка гучадаьннад, сага хулча гриппа вирусаш хьайбашта юкъе а яха цигга циркуляци е йиш йолаш хилар. Хьайбаш, цу тайппара, гриппа вирусаш Iоаеш а лелаеш а йола шоай тайпарча «копилкай» хьисапе эпидемегара шоллагIчунга кхачалца гриппа вирус дийна хулийташ хьал за митта юкъ - юкъера нах даим гриппах цамогаш хулаш хилар а.

— МалагIаш я гриппа белгалонаш?

— Гриппах цамогаш хилара хьалхара белгалю цу сахьате гучаялац, лазар кхийтачул тIехьагIа 1—2 ди даьлча мара. ДукхагIа йолча хана хало долалу лазар: шийла хет корта лаза боал, температура 37,5—38 градусага, цкъаза 39—40 градусага а кхоачаш лакхлу. Температура лакхъелча цкъаза корта бIогора аха боал цамогаш волча сага, дегI гIеллу, хьал во хул, юкъ лазайоал. Цунна лхьача кхайкаве волалу. Iиршингаш а дувлаш, мераж Iо а ухаш.

— Харцдала йиш йий-тем грипп?

— Я. Гриппо сага еррига организм чоххаю, меллу цун духьала оттара дола низаш, хоалу кхыча лазарех лоралара торонаш, цудухьа могаш волча хала пхьанна хIамана а новкъа а йоацаш сага организма чу лелаш йола микробаш хьалхьов, хала лазар хьоаде а тарлуш. Из бахьан долаш, кхыча молхай препараташца цхьана, гриппа вируса новкъа а йоаца, антибиотикаш а тел цамогаш волчоа, цар кхыча лазарий микробаш йоаеш хиларагIа.

Эггара халагIа йола осложнени я пехкий восполени, фронхит, цкъаза вирусни менингити энцефалити. Цул совгIа, гриппо хьоаде тарлу сайоахача наькъашта, дегаиай системана хули лазараш, туберкулез, ревматизм, кхыдола лазараш.

— Мишта лоралургва гриппах?

— Эпидеми ийкхача е грипп хьайнача хана гриппах лоравалара нах дукха болча моттигашка 4—6-аза вIашта а дилла марли е шерра бинт хьерчае еза батах, из хIара денна ютта а юттаж, 2—3 сахьат массаз доал аьшк а тохаш. Каст - касти керда фо чуахнйта деза цIагIа, хIара денна дила деза улгаш 0,1 проц. хлорамин техача растворацa, дегI, къаьстта а коташ шел а ца болийташ лораде беза, оксолинови мазахи «Ремантадин» яхача таблеткехи пайда ийбе беза. Цамогаш хинна кхо ди даьлча ремантадино де гIо дац.

Кхайкавеши Iиршинг доалаши харцахьа верза е бата тIа йовлаках дилла а деза.

— ЦIагIа грипп хинна саг хилча фу де дези лор тIекхачалехьа?

— Унахо метта Iовилла веза, ВIайха хIама тIа а йилла, из волча саг чувахийта йиш яц, цуна йола пхьетIаш къоастаь лелае еза. Цамогаш волчоа гIулакх деш батах хIама хьоарчае еза, сапа а тохаш каст - каста дила деза кулгаш, унахо уллача цIагIа каст - каста керда фо чудахийта деза, хьаахе а пунна йIайха хIама тIа а юллаш. ЦIагIа хIара денка гермий хьакха 0,1 проц. хлорамин техача раствора чу а Iетташ.

Дикдалийта йиш яц, малагIа дарба да де дезар яха доаш, лоро мора къоастаде йиш ца хилар, из а укхазчун шин башхалонаш терказ а еш.

В. ВОЧКОВ,
республиканский санпросвещене ЦIен лор.

КЕРДА МАШИНАШИ ТОВАРАШИ

«Дикка дукхагIа арахеца дукхача наха эшаш дола боахаме леладу товараш...».
(Парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта тIара).

МОСКВА. Вай хана тIехьтIехьагIа быта дукхагIа юкъе йоагIа механически, электроники, электрически машинаш, аппараташ, приборaш. КердагIа йола аппараташи приборашi хьахьокхаш я ВДНХ хьайейллача «Легпищемаш-81» яхача выставке. Дукъхача хана продукташ лелае торо хулийташ йола «Минск» яхарех йола кердагIйола бытовой холодильникаш, «уйла еш йола» барзкъаш дутта машинаш, кофеваркаш, джинсови кIадаш ду станокаш; керда торговн автоматаш, промышленноста тайп-тайпарча доакъошта йола машинаш, дукха кхыйола изделеш я кердача экспозице хьахьокхаш.

СУРТА ТIА: выставке бахьха нах кердача бытовой техникага хьожаш ба...

В. СОЗИНОВЕИ, А. ШОГИНЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЖУРНАЛИСТИЙ ТУРНИР

Шин кIира кхайкхоазон ЦIагIа Нохч - ГIалгIайчен журналистий Союза правлене кхайкаь шахматни турнир дIахьош бар республикански а районни а газетий, гостелерадио, шахматисташ.

Эггара дикагIа аьттув баьлар «Комсомольское племя» яхача газета корреспондента Григорьев Игора. Йис очко яьккха езача 6.5 очко а яьккха, хьалхара приз цунга кхаьчар, шоллагIъар — «Грозненский рабочий» яхача газета редактора заместителa Потибель Григорега (7 очко), кхоалагIа приз Грозненски района «Заветы Ильича» яхача районни газета болхлочо Караев Руслана (6.5 очко) яьккхар.

ПАЙДАНЕ КЪАМАЬЛ

Экономически темагIа яздеш болча журналистий творчески секце чакхдаьккхар республикански газетий, телевиденен радиовещанен комитета болхлой академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института мехкдаьтта химически синтеза кафедра заведующеца, профессорца, химически Iилмай доктороца А. Э. Дорогочинскеца хинна вIашагIкхетар. Гулбеннараша бокхача безамца ладийтIар дукха ха йоаццаш гор. Лейпциге хиннача социалистически мехкий мехкдаьтта химически симпозиума балха хьакъехьа цо бача хоамага. Iилмахочо дийцар вежарашка долча мехкий Iилмахоша шин хиннача къамаьлах лаьца а.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Мичча ю, зурманчаш!».
9.35 — «Поднятая целина». Художественни фильма 3 сери.
11.15 — ДIалоха дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата З. Шахмуртаевски, А. Гарикен.
11.30; 14.30 — Керлдарам.
14.50 — Телевизионни документальни фильмий программа.
15.40 — «Шахматни школа».
16.10 — «Объектив».
16.40 — А. Бабаджанян. «Суртам».
16.55 — «КПСС XXVI съезда дика на доаггIара наькъалдар». «Директора гIулакхаш». Телевизионни очерк.
17.30 — «Къамьбарий кхоллам».
18.00 — «Миллионий ленински университет». «Керттерча постамагIа». ДIахьор — ТАСС политически обозреватель С. Кудин.
18.30 — «ХIара сурте тIа — малх».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Хоккей йола СССР-а чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва).
21.00 — «Ха».
21.35 — Пачхьалкхен Центральни концертни зале концерт оттаду Татарски АССР искусства мастераша. Перерыв «Тахан дунен тIа». Информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — «Тха бен».
8.35; 9.40 — Ботаника. 6 класс.
8.55 — «Мишта, фу хьеч ПТУ. Добрушски мастераш.
10.05 — Къамаьл да вепаний меттала.
10.35; 11.35 — Физика. 9 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Астрономи.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Физика, 2 курс.
13.30 — Iилман коммунизм.
14.05 — Подготовительни отделений ладувгIархошта. Математика.
14.35 — «Импери йохар». Субтитраш дола художественни фильм.
16.15 — Экран — хьехархочоа. Ботаника 6 класс.
16.30 — Эрсий халкъа инструменташ.
16.50 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла».
18.40 — «Парте планаш — вай планаш». КПСС Малгобекски горкома промышлени отдела заведующе Мамилова З. И. къамаьл (гIалгIай меттала).
18.50 — «Iилман - популярни фильм».
19.05 — Юкъара я парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект. Цхьийтталгаlча пятилетка керттера декхарш.
19.30 — Киножурнал.
19.30 — «Болхлой смена» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса дика хийла шун, бераш!».
20.20 — «Телеэу» (нохчий меттала).
20.40 — «Че боалла кхера». Грозненски студе телевидене документальни фильм.
21.00 — О. Ресниги. «Линия Риме».
21.40 — «Вовза хье». Телевизионни художественни фильм.

I ПРОГРАММА
23 ЯНВАРЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Къонача спортсмена йоаккха арена».
9.35 — «Кинонивьбара клуб».
10.30 — РСФСР заслуженни артиста В. Спивакова кулгалдеча камерни оркестри концерт.
11.30; 14.30 — Керлдараш.
14.50 — «Хьа къахьегам — хьа лакхале». Кинопрограмма.
15.55 — «Эрсийн советски шерий хержа оагIонаш».
16.35 — «Московски комсомоло гIулакхаш».
17.05 — «Эрсий къамаьл».
17.35 — «Гонта хулгаш».
18.05 — Теннисах йола дунен халкъашта юкъера яьхаш. СССР-ен — Швецен сборнеш.
18.30 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Сийдолча кийдиа наггIонаш». «Поиск» яха бархIалгIа фильм.
20.00 — «Халкъа инструментий оазош». Гитара.
21.00 — «Ха».
21.35 — Эрмитаж. XVII — XVIII бIаьшерашка Итале живопись.
22.05 — «Тахан дунен тIа».
22.30 — «Доше нота» ГДР-ера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — «Эрсий къамаьл».
8.35; 9.35 — Ашарш. 6 класс. А. П. Бородина кхоллам.
9.05 — Шушенскера цIаьг.
10.05 — Английски мотт.
10.35; 11.35 — В. Г. Короленко «Лаьттан хIаьа даха бераш». 5 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Физика.
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лакхара математика. 1 курс.
13.20 — Советски бокьы. Вилад хан садоза хан.
14.05 — Подготовительни отделений ладувгIархошта. Физика. Термодинамика. Задачаш кхоачашдар.
14.35 — Анатоми. 9 класс.
15.05 — КПСС XXVI съезда наьъдолахьа. Азербайджански ССР Iилмай академи.
15.50 — Экран — хьехархочоа. Географи. 7 класс.
17.15 — Юкъара я парте XXVI съездага йола КПСС ЦК-а проект. «Дика боли бар» (нохчий меттала).
17.45 — Хьайбий боахам — ударни фронт. «Хьайбаш Iангара дахар. Мишта дIахьу из болх?».
18.00 — Киножурнал.
18.10 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла».
18.30 — Съездагара съездага. «Советский район» (нохчий меттала).
19.00 — Хоккей йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Крылья Советов». Перерыв — «Бийса дика хийла шун, бераш!».
21.00 — Дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата В. Селивохина концерт.
21.40 — «Човлхане воаналоя дола дувцар». Телевизионни художественни фильм.

РАДИО

22 ЯНВАРЬ

6.40 — «Юрт»: «Гулакхдаш проблемаш» (гIалгIай меттала).
6.55 — Ашарш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана, хьалхарш». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
9.15 — КПСС XXVI съезда кхачалца. «Хьалхабоагlаш» (нохчий меттала).
9.30 — «Ден темастIа» (эрсий меттала).
9.40 — Ашарш.
9.45 — «Къахьегамга хьежжа дахар». Зарема (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачий программа. Хоттам.
17.18 — «Микрофона Грозне гIолла. Радиопоэма» (эрсий меттала).
17.30 — I. Шахбулатов. «Нохч-ГIалгIайчен вокально-симфонически» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

23 ЯНВАРЬ
РАДИОДИ СЪЕЗДА ХЬАЛХАРЧА ВАХТЕ—ШИЛИНСКИЙ РАЙОН

6.40 — «Са мехкахоех доза долу». Микрофона хьалхахь ша поэт А. Осмаев (нохчий меттала).
6.55 — Ашарш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана, социалистически хьалхарш» (гIалгIай меттала).
9.15 — Съездагара съездага. «Дог гIоахойна хуламаша». Передаче дакъа лоацаш ю КПСС Шалински райкома хьалхара секретарь У. А. Исмаилов (эрсий меттала).
17.15 — Передачий программа. Хоттам (эрсий меттала).
17.16 — Юкъара я парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект (эрсий меттала).
17.31 — «Шоана, социалистически хьалхарш» (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хоттам

Тахан республикехь гIоллен Грозне мархаш а йолаш, Iуйрийна цхьайолчу моттигашка дохк а доаллаш. Йочан а йоацаш, малхбоалехьара сенкъе 0—5 метр секундехь хилен фетара температура республикехь 0—5 градус йовхал 3—5 градус шелал хилен.

Кхоана мархаш а йолаш, кIезиг-дукха йочан а йолаш, дохк а доаллаш. Ша биллла а йолаш, малхбоалехьа сенкъе 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен. Фетара температура бийсана 0—5 градус шелал, дийнахьа 1—6 градус йовхал хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителан — 9-24-03; бехктоххана секретара — 9-24-00; отделаш: партийн вахара — 9-24-04; промышленностан транспортан — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректоршан — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадуьй шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00016. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 338.